

WOORD VOORAF

Op het moment dat ik deze nieuwsbrief opstart is het de warmste dag van 2013, tot nu toe. Ik heb het over de tweede augustus. Ik sta op het punt met (of is het op?) vakantie te gaan. Dat betekent niet alleen 'pakken', maar vooral ook een boel dingen afronden. Dit laatste houdt ook in dat ik de afgelopen twee dagen nog wat slepende zaken heb afgewikkeld. Daarbij reed ik meerdere keren door ons prachtige gebied de Alblasserwaard en de Vijfheerenlanden. En dan zou je denken: blijf dan thuis als je dit gebied zo mooi vindt. Neen: je leert je eigen omgeving pas echt waarderen als je elders bent geweest. Thuiskomen is het mooiste van een vakantie... Bij mijn tochten door de streek zag ik koeien in allerlei omstandigheden. Ik zag ook dat er op sommige weilanden geen enkele schaduwmogelijkheid was. Vroeger stonden overal knotwilgen, maar die vragen teveel onderhoud, dus zijn ze verdwenen.

Een plek om te schuilen.

Ik realiseer me een oude discussie op te rakelen als ik zeg dat koeien (en alle andere dieren die in een weiland lopen) de mogelijkheid geboden moet worden om ergens te schuilen. Tegen al te felle regen en tegen al te felle zon. 'Koeien hebben daar geen last van' zei een keer een boer, die ik daar op aansprak. Toen mijn weerwoord was 'heeft die koe dat dan gezegd?', las ik in de ogen van mijn gesprekspartner dat hij me maar een domme burger vond... Toevallig parkeert die domme burger wel zijn auto als dat kan in de schaduw. Niet omdat die auto daar iets van merkt, maar omdat dat prettiger is als je weer instapt. Boerenlogica! Dick de Jong

EEN NIEUWE PUBLICATIE

U heeft lang moeten wachten op deze nieuwsbrief. Dat lag aan een opeenvolging van feiten. Het begon met de vakantie van de redacteur, het volgde met drukte op verschillende gebieden. Toen was er de publicatie, die medio november gaat verschijnen. En dan was er nog de geprinte versie van de nieuwsbrief, een eerste declaratie van de kosten voor het Masterplan en nog een heleboel andere zaken...

De publicatie, die zojuist werd aangehaald heeft geruime tijd als werktitel gekend: 'het voorbeeldenboek'. De man die bij de samenstelling ervan de centrale rol heeft gespeeld, Meine Mollema, vond die werktitel niet echt geschikt. Het was te belerend. Dus moesten we op zoek naar een pakkende titel. Als de man die de technische realisatie van het boek heeft verzorgd (zeg maar degene die alle neuzen dezelfde richting op moest laten wijzen) heeft Dick de Jong zich hier mee bezig te houden. Dat viel niet echt mee. Je praat er met die en gene over. Maar eigenlijk moet je voor zoiets even gaan zitten. Overal waar Dick wat te binnen schoot krabbelde hij wat op een papiertje. Daarvoor heeft hij altijd papiertjes in zijn zak. Thuis wordt er dan een lijst gemaakt en dan begint er een afvalrace. Voor dit boek is er drie keer zo'n lijst doorwrocht.

Sinds kort hebben we een definitieve titel: 'DE BOERDERIJ het behouden waard'. Dat past precies bij waar we met elkaar aan werken.

Een van de foto's, die niet in het boek komen... Maar wie bedenkt voor zo'n pand nu een bushalteaanwijzing? Een cultuurbaar!

DE GANS

Vroeger hoorde je in de winter ganzen overvliegen. Als je naar buiten keek zag je de bekende v-formatie. Tegenwoordig komen dergelijke vluchten ook in de zomer voor. De afgelopen maanden hebben zich heel wat formaties boven de Alblasserwaard en de Vijfheerenlanden begeven. Dat heeft alles te maken met hun talrijkheid.

De wilde gans is al geruime tijd onderwerp van discussie vanwege hun 'veelvoorkomendheid'. Ze worden thans gezien als schadelijke dieren. Dat was ooit met hun tamme soortgenoten wel anders, toen die op veel boerderijen als waakhond dienst deden, werden gefokt voor de lever of de veren (slagpennen zijn geschikt voor schrijfpennen en voor punten van de pijlen van boogschutters) of door kinderen werden vereenzelvigd met Niels Holgeron.

Tegenwoordig is ganzendons erg geliefd als vulling in dekbedden en kussens. Allemaal redenen om de gans eens aan de orde te stellen. En dan met name de tamme gans.

WAAKHOND

De gans wordt al sinds mensenheugenis als huisdier gehouden. De oude Egyptenaren en Romeinen vonden dit waterdier al ideaal als waakdier. Dat is niet zo gek want de gans zet bij het minste of geringste geluid al een luid gegak op.

De tamme gans is meestal wit en in Nederland en België ook in het wild terug te vinden. Ook in het wild komt het waakinstinct goed naar voren. De dieren leven in een groep, waarvan er altijd een paar op de uitkijk staan. Normaal gesproken gakken de ganzen zachtjes. Dit geeft aan dat ze het naar hun zin hebben.

Als er een vijand nadert, slaan de op de uitkijk staande ganzen luid alarm, wat de groep alert maakt. Vijanden van de ganzen zijn onder andere vossen, egels, eksters en kraaien, die het hebben voorzien op de eieren en kuikens van de vogels.

GANZENPATÉ

In bepaalde kringen wordt ganzenpaté als een dermate delicatessé ervaren dat er wantoestanden zijn ontstaan, die het imago van de plofkip vele malen overtreffen. Ganzen en eenden worden voor het 'produceren' van de paté twee tot drie keer per week opgesloten in kleine ijzeren kooien en onder dwang gevoerd. Wekenlang krijgen de dieren een trechter van zo'n 30 centimeter in hun keel geduwd om ongeveer een kilo maïs te verwerken. Het gevolg is dat de lever van de dieren binnen drie weken tot tien keer zo groot wordt.

Deze gang van zaken heeft geleid tot succesvolle acties vanwege de dieronvriendelijke manier van de productiemethode. De foie gras in Nederland wordt geïmporteerd uit Frankrijk, België en Spanje. In Nederland, Zwitserland, Engeland, Duitsland, Denemarken, Noorwegen en Polen is de productie van de delicatessé verboden.

GESCHIEDENIS

Al sinds mensenheugenis wordt de gans als huisdier gehouden. De Griekse dichter Aisopos (circa 620 – 560 voor Chr) schreef de beroemde fabel over de gans met de gouden eieren. De oude Egyptenaren en Romeinen vonden dit waterdier al ideaal als 'waakhond' in huis. Normaal gesproken gakken de ganzen zachtjes. Dit geeft aan dat de dieren het naar hun zin hebben.

WATERVOGELS

Ganzen zijn grote, zwaargebouwde watervogels. Ze zijn gespecialiseerd in het grazen en leven meer op het land dan bijvoorbeeld eenden. Door hun sterke, vrij lange poten, die midden onder het lichaam geplaatst zijn, kunnen ze goed lopen. Het woord gans wordt gebruikt voor een vrouwelijke gans. Het mannetje noemt men ganzerik of gent.

Ganzen kunnen tot 30 jaar oud worden en zijn vruchtbaar vanaf hun derde levensjaar. Het onderscheid tussen een mannetje en een vrouwtje blijkt uit een grotere hangbuik van het vrouwtje. In de broedtijd is dit zeer duidelijk.

GEDRAG

Wilde ganzen trekken in familieverband of grote troepen. Ze vliegen in V-vormige formaties of golvende linies. Ook in het overwinteringsgebied leven ze in groepen, in een toom.

Door in V-formatie te vliegen hebben de vogels een grotere vliegcapaciteit. De ganzen die volgen maken gebruik van de 'lift' die volgt uit de vleugelslag van de voorganger. Tijdens het vliegen 'praten' de ganzen met elkaar. De achterste ganzen moedigen de voorste aan om op snelheid te blijven. Ze kunnen snelheden tot 45 kilometer per uur halen.

Ganzen zijn monogaam: paren blijven hun hele leven bij elkaar. Het nest bevindt zich op de grond. De vrouwtjes bekleden het met dons, dat ze uit hun eigen borst plukken.

De jongen zijn nestvliegers en verlaten het nest dus al spoedig na het uitkomen. De ouders houden ze nog wel warm en bewaken ze. Voedsel zoeken doen de jongen zelf.

GEBINT

Gebinten vormen samen met de spanten, gebintplaten en schoren het skelet van een boerderij. Ze dragen het dak en de zolder en geven stabiliteit aan het hele gebouw. In de loop der tijd is daar nagenoeg niets aan veranderd, zeker niet in het stalgedeelte van een boerderij. Vooral als deze ruimte tijdens een verbouwing open is, is de gebintconstructie goed te zien. Alle balken die er in voorkomen hebben namen.

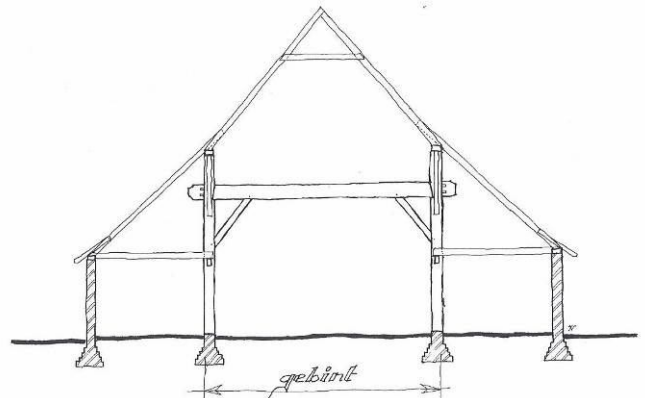
Een gebint (officieel kortweg bint) heeft als het om de boerderij als bouwwerk gaat volgens Van Dale drie (met elkaar verband houdende) betekenissen:

1. Zwaar vierkant behakt of gezaagd stuk hout (meer dan 15 x 20 cm doorsnede) voor gebinten – balk.
2. Driehoekig samenstel van balken van balken in een dakkap. Ook wel spant genoemd.
3. Trekstang in een houten of ijzeren kapegint.

Hier in de streek hebben wij het over een gebint als we de ruimte tussen twee in de breedte van de boerderij staande gebintstijlen bedoelen. Zo kent een boerderij een middengebint en twee zijgebinten of zijbeuken. De ruimte tussen de gebintstijlen in de lengterichting heet overigens bij velen ook gebint.

De hoogste tijd om eens uit te zoeken hoe dit precies zit. In de vakliteratuur is een gebint een samenstel van een bint met twee vrijstaande wand- of kapstijlen en bijbehorende hoekverstijvingen. Ook wordt er een onderscheid gemaakt tussen normale gebinten (verticale stijlen met een dwarsbalk ertussen) en een kapegint.

In het binnenkort verschijnende boek van Meine Mollema wordt aan het gebint ook aandacht geschonken, met name aan wat er moet gebeuren als er onderhoud nodig is.

Uit: Boerenerven op het landgoed Twickel (Lennert Vrij).

Het woord bint of gebint is afgeleid van het werkwoord binden. In dit geval dus van verbinden. De onderdelen van het gebint zullen destijds aan elkaar zullen zijn geknoopt, gebonden. Pas later ontdekte men hoe men dit steviger kon vastzetten, met spieën. Daarmee is het woord binden verklaard. In dit verband zou je ook kunnen spreken van een bundel van steunbalken in de (dak)constructie. Van oorsprong werd de naam (ghe)bint alleen gebruikt voor een balk die twee andere balken aan elkaar verbindt.

JACHTSCHOTEL MET GEHAKT

Deze keer een echt herfstrecept, voor dagen als de zon minder kracht krijgt en het aan het eind van de middag al wat kouder begint te worden.

INGREDIËNTEN

500 gr rundergehakt	250 gr champignons in plakjes
1 grote winterpeen	1 blikje tomatenpuree (70 gr)
2 uien, gesnipperd	50 gr boter
800 gr aardappelen	peper, zout en snufje kaneel
2 blaadjes laurier	2 (braeburn) appels

MATERIALEN

grote ovenschaal

BEREIDING

Verwarm de oven voor op 200 graden. Schil de aardappelen en kook ze in een ruime hoeveelheid water in ± 20 minuten gaar. Verhit ondertussen een klontje boter in een wok of hapjespan en voeg gehakt toe en bak dit rul. Halveer de winterpeen in de lengte, hak deze in plakjes en voeg die samen met de ui toe aan het gehakt. Bak dit 3 minuten en voeg dan de plakjes champignons toe en bak deze nog 2 minuten mee. Roer de tomatenpuree door het gehakt en de groente en breng

alles op smaak met peper, zout, snufje kaneel en de hele laurierblaadjes. Laat nog 5 minuten pruttelen. Giet ondertussen de aardappelen af en vang 100 ml kookvocht op. Stamp de aardappel fijn en maak het smeug met ongeveer 1 eetl boter en het kookvocht. Breng het gerecht op smaak met peper en zout. Vet de oven-schaal in met wat boter en schep het mengsel in de ovenschaal (ook de laurierblaadjes). Verdeel de puree er over en strijk het glad. Snijd de ongeschilde appels in dunne plakjes van circa 2 mm en verwijder de stukjes pit. De rest van het klokhuis kan blijven zitten want dat wordt zacht in de oven. Leg de plakjes appel dakpansgewijs op de puree en zet de schaal 30 minuten in de oven.

SCHOT... DRIEJARIGE KOE

HEEL VEEL SCHOTTEN

Met een schot kunnen we van alles bedoelen. Een scheiding tussen twee ruimten, een inwoner van Schotland, een schotzalm, de handeling van het schieten, de hoeveelheid kruit of hagel per schot, de afstand waarover men kan schieten en nog veel meer. Schot is ook de benaming voor een koe. En wel in twee betekenissen. Zo wordt een driejarige koe, die haar eerste kalf moet krijgen een schot genoemd. Maar ook een koe, die heeft gekalfd en vervolgens een jaar overgelopen heeft (het jaar erop niet heeft gekalfd). Deze benaming komt van het feit dat deze jonge koeien zich vroeger vaak in een afgeschoten deel van de stal bevonden.

DE BOUWERIJ

In de bouwwereld komt de naam schot ook in veel betekenissen voor. Zo kennen we allemaal de schotbalk, die aan weerszijden los in een sponning ligt om een sluis, poortopening of dubbele deuren te helpen sluiten. Dat mag niet worden verward met een schotdeur, een valdeur om een poort of sluis af te sluiten. Onder die schotdeur bevindt zich de schotdorpel. Een schotbout heeft aan de ene kant een platte kop en aan de andere kant een spleet, waardoor een spie wordt geslagen om de bout vast te zetten. Je ziet ze nog vaak in de gebinten van oude boerderijen.

Bij het aanbrengen van een (dak)goot moet er op gelet worden dat deze voldoende (af)schot heeft, zodat het water goed wegloopt. Dat geldt ook voor een plat dak. Als dat geen goed schot heeft, blijft er water op staan.

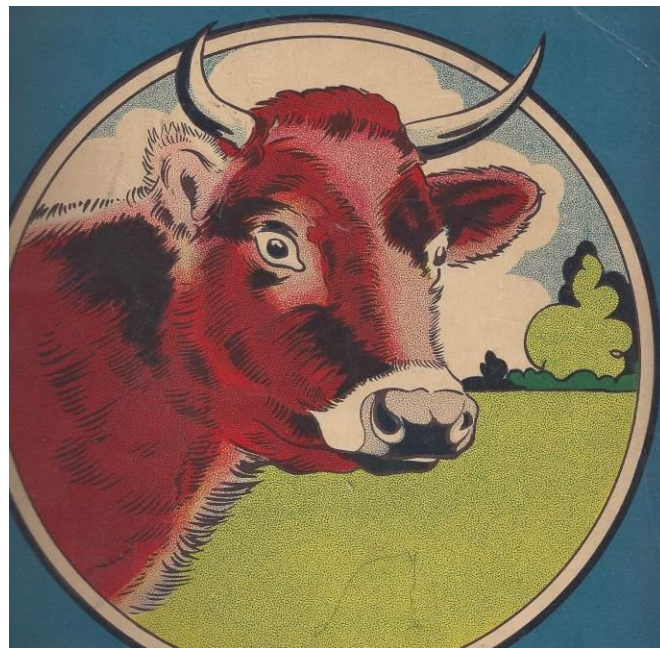
Ook vloeren en straatwerk moeten een goed afschot hebben.

Een heipaal die wat moeilijk de grond in gaat en plotse-ling per slag aanzienlijk dieper zakt, heeft meer schot gekregen. Dat komt door de verminderde draagkracht van de grond onder de paal. Wellicht door een andere grondlaag.

Een schot is een niet dragende afscheiding van (oorspronkelijk) hout. Een afscheiding van houten delen. Een bouwkeet wordt gemaakt van houten schotten en een tuinschutting maakt men van tuinschotten. Een hoekje in de tuin wordt beschot om er wat beschermt tegen de wind te kunnen zitten.

ANDERE BETEKENISSEN

Maar er zijn meer schotten. Zo heet het uitzetten van de visnetten ook een schot, evenals de daarbij (of daardoor) verkregen vangst. Er komt schot in de zaak, is een veel gebruikte uitdrukking. Een matroos geeft schot als hij het touw wat laat vieren. In de melk kan schot zitten, wat wil zeggen dat de boter zich te vlug afscheidt. En iemand die lange tijd vrij klein van postuur is gebleven en opeens doorgroeit, heeft schot gekregen. Maar ook opgebaggerde specie (bagger) noemt men wel schot. Een varkenshok werd vroeger ook wel een schot genoemd (van schotten gemaakt). Sommige gezinnen hebben een schot kinderen. En dat heeft weer niets te maken met het feit dat het er zoveel

zijn dat ze geen eigen ruimte (kamer) hebben, maar op zolder slapen, met een paar schotten ertussen.

JONGE KOE

We keren nog even terug naar de jonge koe. Kenmerkend voor deze koeien was dat ze in een afgescheiden deel van de stal vrij konden rondlopen en nog niet op een vaste plaats gestald stonden voor de voergoot of ruiven. Al eerder is vermeld waar de benaming schot

vandaan komt. Een andere uitleg is wat vergezocht. De naam zou komen van het heen en weer schieten van de jonge koe in de betekenis van het (plotseling) vrijelijk gaan bewegen. Om te voorkomen dat de dieren zich te ver bewegen, wordt er een schot gemaakt, zodat ze afgeschoten blijven van de rest van het vee.

Een andere naam voor een jonge koe is pink of vaars. Vaars heeft ook een tweeledige betekenis, net als schot. Het is een tweejarige koe, die nog niet heeft gekalfd. Maar ook de naam voor een koe die voor de eerste maal heeft gekalfd. Vreemd genoeg komt het woord vaars van var, een benaming die in de Middeleeuwen aan jonge stieren werd gegeven. De naam pink spreekt veel meer tot de verbeelding. Daarmee bedoelt men een eenjarig kalf, dat nog alle melktanden heeft. Dergelijk jongvee werd in onze buurt vroeger heel vaak verhandeld op de Gorcumse veemarkt, die elke maandag plaatsvond. Uit de hele omgeving werd dat jongvee aangevoerd. Alles wat van boven (ten noorden) van de Giessen kwam werd bij Pinkeveer (Giesenburg) overgevoerd. Later kwam er de Pinkeveersebrug, een tolbrug, waar per overgebrachte pink (en begeleider) moest worden betaald.

UIT DE ORGANISATIE

NOG EEN NIEUWSBRIEF

Voor meer nieuws over de organisatie verwijzen wij u graag naar de halfjaarlijkse geprinte versie van de Nieuwsbrief, die aan de leden van de Vereniging Vrienden van Boerderij & Erf A-V wordt gezonden. U vindt deze ook op de website.

LAAG BTW-TARIEF VERLENGD

Voor renovatie- en herstelwerkzaamheden geldt nu tot 1 januari 2015 het tijdelijk verlaagde btw-tarief. Dat zijn het kabinet, de SGP, de ChristenUnie en D66 overeengekomen. Wellicht geeft dat ook voor u bij verbouw en aanpassing van uw pand mogelijkheden dit tegen een lager bedrag te doen.

MEER STRUCTUUR

De komende tijd gaat er gekeken worden naar een wat betere structuur voor de nieuwsbrief. Behalve dat zo'n belangrijk item al lang een eigen naam had moeten hebben, moet er iets gebeuren aan het onderscheid tussen de papieren versie die halfjaarlijks verschijnt en de regelmatig tussentijds verschijnende online versie.

STREEKEIGEN BEBOUWING

Een van de projecten van het Masterplan is het realiseren van nieuwbouw op een in de streek passende wijze. In hoeverre onze invloed hierbij van toepassing is geweest weten we niet, maar overal in ons werkgebied ontstaan er verantwoorde nieuwe gebouwen, gerealiseerd binnen de contouren van een boerderij, zoals hier in Wijngaarden:

ORGANISATIE

VERENIGING VRIENDEN VAN BOERDERIJ & ERF A-V:

BESTUUR: A. Bassa - Hei- en Boeicop (voorzitter), P.A. Eikelenboom - Groot-Ammers (secretaris), J. van Vliet - Groot Ammers (penningmeester), J. Brandwijk - Brandwijk en N. Hakkesteegt - Groot-Ammers.

STICHTING BOERDERIJ & ERF A-V:

BESTUUR: C. Bakker - Ameide (voorzitter), P.A. Eikelenboom - Groot-Ammers (secretaris), H.M. van der Wal, Streefkerk (penningmeester), A. Bassa - Hei- en Boeicop (vicevoorzitter), S. van den Berg-Knuppe - Streefkerk (inlichtingen) en D.J. de Jong - Hardinxveld-Giessendam (publiciteit).

ADVISEURS: N. Hakkesteegt - Groot-Ammers (namens Werkgroep Boerentunnen), P.T. den Hertog - Vianen (namens werkgroep Advies & Voorlichting), J. van Vliet - Groot-Ammers (namens Paviljoen Liesvelt), J. Bos - Goudriaan (adviseur) en T. Koorevaar - Wijngaarden (adviseur).

Beide penningmeesters, J. van Vliet en H.M. van der Wal beëindigen binnenkort hun functie. Intussen is C. van Vugt te Noordeloos bereid gevonden dit financiële werk voort te zetten.

SECRETARIAAT: Sluis 57 • 2964 AT Groot-Ammers • 0184-661425
06-53759618 • secretariaat@boerderijenerf.nl

COLOFON:

ISSN 1568-9190

Redactie Dick de Jong

Foto's Collectie Boerderij & Erf A-V en enkele oudere uitgaven, waarvan geen bronvermelding is opgenomen.

Iedereen die meent rechten te hebben op afbeeldingen in deze uitgave kan zich melden bij de redactie.

Reacties ditekst@planet.nl of msecretariaat@boerderijenerf.nl